

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำในเขตชลประทาน อ่างเก็บน้ำห้วยลิงโจน โครงการชลประทานยโสธร จังหวัดยโสธร เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ผู้วิจัยได้นำเสนอประเด็นสำคัญโดยจำแนกออกเป็น 3 ส่วน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน (2) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน (3) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน และ (4) ศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำชลประทาน

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ เกษตรกรซึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานพื้นฐาน ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี และประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยใช้น้ำชลประทานจากอ่างเก็บน้ำห้วยลิงโจน โครงการชลประทานยโสธร จังหวัดยโสธร ครอบคลุมพื้นที่ชลประทาน 14,544 ไร่ ได้จัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำแล้ว 117 กลุ่ม มีสมาชิกรวมทั้งสิ้น 687 ราย

กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane 1973) โดยให้มีความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 255 ราย ทำการสุ่มตัวอย่างสุ่มแบบชั้นภูมิ แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 เขต คือ ต้นคลองส่งน้ำ กลางคลองส่งน้ำ และปลายคลองส่งน้ำ การคำนวณจำนวนตัวอย่างตามช่วงคลองส่งน้ำสายต่าง ๆ ใช้สูตรการกระจายตามสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างในช่วงคลองแต่ละสาย และทำการสุ่มตัวอย่างเกษตรกรใน 2 เขต โดยการจับสลาก

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์ทั้งชนิดปลายปิดและปลายเปิด ซึ่งสร้างจากกรอบแนวคิดในการวิจัย ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ตอนที่ 1 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำชลประทาน

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา (pre test) โดยสัมภาษณ์ประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 ราย แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์ของความน่าเชื่อถือ พบว่ามีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha of coefficient) เท่ากับ 0.9147

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ (1) ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และการจัดอันดับ (2) หาความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ โดยการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุแบบปกติ (Multiple Regression) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.3 สรุปผลการวิจัย ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1.3.1 ข้อมูลส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม

1) ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร เกษตรกรประมาณสองในสาม เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 55.18 ปี ประมาณสองในสามจบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4

2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจของเกษตรกร เกษตรกรครึ่งหนึ่ง มีขนาดพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง 6 - 15 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ยเท่ากับ 14.10 ไร่ โดยทั้งหมดคือครองที่ดินเป็นของตนเอง จำนวนแรงงานด้านเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 2.71 คน ส่วนมากมีรายได้เฉลี่ย 77,752.94 บาทต่อปี

3) ปัจจัยทางสังคมของเกษตรกร เกษตรกรส่วนมากไม่มีตำแหน่ง (เป็นสมาชิกผู้ใช้น้ำ) โดยมีระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่มเฉลี่ย 3.62 ปี มากกว่าสองในสามเป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส. สำหรับการรับข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการน้ำชลประทานจำแนกออกเป็น 2 แหล่ง คือ (1) แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารที่เป็นสื่อบุคคล เกษตรกรเกือบทั้งหมดได้รับข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ชลประทาน และ (2) แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารที่เป็นสื่อมวลชน เกษตรกรเกือบทั้งหมดได้รับข้อมูลข่าวสารจากหอกระจายข่าว และส่วนใหญ่เป็นการเข้าร่วมกิจกรรมประชุม รองลงมาเข้าร่วมฝึกอบรมสัมมนา มีส่วนน้อยเป็นการดูงาน

4) ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการน้ำชลประทานของโครงการ พบว่า อยู่ในระดับมากมี 5 กิจกรรม ได้แก่ (1) ใช้ในการปลูกพืช (2) ทำให้ได้รับคำแนะนำและสนับสนุนด้านต่าง ๆ จากเจ้าหน้าที่ชลประทาน และทำให้ได้รับบริการส่งน้ำและการแก้ไขปัญหาทำได้อย่างรวดเร็วเป็นที่น่าพอใจ (3) ทำให้ได้รับคำแนะนำและสนับสนุนด้านต่าง ๆ จากเจ้าหน้าที่ชลประทาน (4) ใช้ในการเลี้ยงสัตว์ และ (5) ใช้ในการอุปโภค – บริโภค โดยประโยชน์ที่ได้รับในระดับปานกลางมี 3 กิจกรรม คือ (1) ทำให้มีการจัดการใช้ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ (2) ช่วยสร้างและเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร และ (3) ทำให้มีการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรน้ำในโครงการ ฯ อย่างมีคุณค่า เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการน้ำชลประทานของโครงการรวมทั้ง 8 กิจกรรม เกษตรกรเห็นว่าได้รับประโยชน์อยู่ในระดับมาก

5) การทดสอบระดับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำและบำรุงรักษา พบว่า เกษตรกรประมาณสองในสาม มีความรู้มาก และมากกว่าหนึ่งในสามมีความรู้มากที่สุด

1.3.2 ระดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน

ภาพรวมการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำชลประทานของเกษตรกรอยู่ในระดับมากจำนวน 2 กิจกรรม คือ (1) การส่งน้ำและบำรุงรักษา และ (2) การจัดทำข้อตกลงเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มในการมีส่วนร่วมด้านการจัดการน้ำชลประทาน เกษตรกรมีส่วนร่วมในระดับปานกลางจำนวน 3 กิจกรรม คือ (1) การสร้างความเข้าใจด้านการจัดการน้ำชลประทาน (2) การเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน และ (3) การจัดทำข้อมูลพื้นฐานโครงการ เมื่อพิจารณาภาพรวมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทานทั้งโครงการทั้ง 5 กิจกรรม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง

1.3.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำ

ชลประทาน

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรด้านการจัดการน้ำชลประทานในภาพรวม ตัวแปรอิสระที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรมีความสัมพันธ์เชิงบวกทั้งหมด โดยอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้ง 3 ตัวแปร ได้แก่ (1) สถานภาพภายในกลุ่มผู้ใช้น้ำ (2) การเข้าร่วมประชุม ฝึกอบรม สัมมนาและดูงาน และ (3) ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการน้ำชลประทาน

1.4 ปัญหาในการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน

1.4.1 สมาชิกผู้ใช้น้ำขาดความรู้ ความเข้าใจด้านการจัดการน้ำชลประทานในระดับแปลงนา ทำให้สภาพการใช้น้ำชลประทานไม่เต็มศักยภาพและใช้ผิดวิธี เกิดข้อขัดแย้งระหว่างสมาชิกด้านการใช้น้ำและการบำรุงรักษาในระดับแปลงนา

1.4.2 เมื่อจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานแล้ว ผู้ใช้น้ำในพื้นที่ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ กติกาของกลุ่มผู้ใช้น้ำที่วางไว้ ส่งผลกระทบทำให้สภาพกลุ่มผู้ใช้น้ำและกิจกรรมของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำมีความอ่อนแอไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร

1.4.3 ขาดการประสานงานและความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำกับเจ้าหน้าที่ ซึ่งส่งผลทำให้การเสริมสร้างความร่วมมือร่วมใจ และความสามัคคีระหว่างตัวสมาชิกกับกลุ่มผู้ใช้น้ำยังไม่บรรลุผลเท่าที่ควร

1.4.4 สมาชิกผู้ใช้น้ำขาดการดูแลบำรุงรักษาคูส่งน้ำ และอาคารชลประทานประกอบ เพื่อให้ใช้งานได้ตามปกติ โดยเกษตรกรต้องการให้ทางเจ้าหน้าที่เข้ามาแก้ไขปัญหา และดำเนินการบำรุงรักษาระบบชลประทานในแปลงนาให้เกษตรกรผู้ใช้น้ำ

1.5 ข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน

1.5.1 เจ้าหน้าที่ชลประทานเข้ามาช่วยแนะนำติดตามอย่างใกล้ชิด ประชาสัมพันธ์เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจด้านการจัดการน้ำชลประทาน

1.5.2 ต้องการให้เจ้าหน้าที่ชลประทานวางแผนการใช้น้ำ

1.5.3 ต้องการให้ทางกลุ่มช่วยเหลือกับคนที่ไม่ปฏิบัติตามระเบียบ กฎ กติกา หรือข้อตกลงที่กำหนดไว้ โดยทางเจ้าหน้าที่ชลประทานต้องมีส่วนร่วมในการส่งน้ำ และเปิดน้ำให้มากในช่วงทำกิจกรรมการปลูกพืช โดยเฉพาะการเปิดน้ำในช่วงหนึ่งเดือนแรกของการส่งน้ำ

1.5.4 เจ้าหน้าที่และผู้เกี่ยวข้องต้องช่วยกันตรวจสอบการส่งน้ำอย่างเคร่งครัด ควรจะรับฟังความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำก่อนจะมีแผนหรือตารางการส่งน้ำ เพื่อความสัมฤทธิ์ผลของการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำชลประทานให้มีคุณภาพสูงขึ้น

2. อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำในเขตชลประทาน อ่างเก็บน้ำห้วยลิงโจน โครงการชลประทานยโสธร จังหวัดยโสธร มีประเด็นอภิปรายผลดังนี้

2.1 ระดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน

การมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำชลประทานในภาพรวม ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำชลประทานระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดไม่มีส่วนร่วมในการจัดทัศนศึกษาดูงาน จึงทำให้ไม่ได้เห็นภาพความสำเร็จในการจัดการน้ำชลประทานของพื้นที่อื่น เพื่อนำมาปรับใช้ในพื้นที่ของตนเอง และประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการน้ำชลประทานของโครงการ ในกิจกรรมช่วยสร้างและเพิ่มรายได้ เกษตรกรเห็นว่าได้รับประโยชน์ในระดับปานกลาง ทำให้ไม่มีแรงจูงใจ ทั้งๆที่กลุ่มตัวอย่างส่วนมากได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำของโครงการจากเจ้าหน้าที่

2.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน

พบว่า ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรทั้งหมด โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 สถานภาพภายในกลุ่มผู้ใช้น้ำ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำชลประทานของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่าถ้าสถานภาพของเกษตรกรภายในกลุ่มผู้ใช้น้ำมีความแตกต่างกัน การมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำชลประทานของเกษตรกรก็จะมีแตกต่างกันด้วย กล่าวคือ เกษตรกรที่มีตำแหน่ง (เป็นคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำหรือหัวหน้ากลุ่ม) จะมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำชลประทานมากกว่าเกษตรกรที่ไม่มีตำแหน่ง (เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กรณิศ เชื้อศิริถาวร (2544 : 83) พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ได้แก่ สถานภาพภายในกลุ่ม ซึ่งจากการวิจัยของ พรทิพย์ ศรีแสงจันทร์ และคนอื่น ๆ (2538 : บทคัดย่อ) ในเรื่องปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร 3 อันดับ คือ คณะกรรมการ กิจกรรมกลุ่ม และสมาชิก และผลการวิจัยของ สุเมธ แสงนิมมพล (2531 : 71) ที่พบว่า สถานภาพภายในกลุ่มมีผลต่อปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิก

2.2.2 การเข้าร่วมประชุม ฝึกอบรม สัมมนา และดูงาน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทานในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่าถ้าเกษตรกรเข้าร่วมประชุม ฝึกอบรม สัมมนาและดูงานมากขึ้น จะมีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทานสูงขึ้นด้วย กล่าวคือ เกษตรกรส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมประชุม ฝึกอบรม สัมมนา และดูงาน โดยส่วนใหญ่ เข้าร่วมประชุม ประมาณสองในสาม เข้าประชุม 2 – 5 ครั้ง ซึ่งมีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กรมการพัฒนชุมชน (2529 : 60-90) กล่าวว่า

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิก คือ การได้รับการฝึกอบรมชี้แจง ความรู้และความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน และจากการวิจัยของ อนุรักษ์ ชีระโชติ (2543 : 87) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่ของโครงการ ฯ เชื้อนปัตตานี ผลจากการศึกษาปรากฏว่าการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลในเชิงบวกได้แก่ ปัจจัยด้านจำนวนครั้งได้รับการฝึกอบรมของสมาชิก เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำ ซึ่งผลการวิจัยของ เพิ่มศักดิ์ สัจจะเวทะ (2545 : 96) พบว่า เกษตรกรในเขตชลประทานโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยแอ่งมีส่วนร่วมในการใช้น้ำจากโครงการชลประทานในระดับปานกลาง โดยปัจจัยส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับ การเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา ดูงาน นอกจากนี้ จินตมณี แสงกาญจนวนิช (2538 : 129 - 139) พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเดินทางมาพบเกษตรกรยังที่ทำการกลุ่ม บ้านหรือไร่นา เพื่อแนะนำด้านการเกษตร การจัดการกลุ่ม การจัดเอกสารความรู้ให้ การนำไปดูงานและการจัดฝึกอบรมด้านการเกษตร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม

2.2.3 ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการน้ำชลประทานของโครงการ ฯ มี

ความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำชลประทานของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าถ้าเกษตรกรได้รับประโยชน์จากการจัดการน้ำชลประทานมากขึ้น จะมีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทานสูงขึ้น ด้วย กล่าวคือ ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการน้ำชลประทานของโครงการ พบว่า ได้รับประโยชน์อยู่ในระดับมากมี 5 กิจกรรม โดยเกษตรกรเห็นว่าได้รับประโยชน์ในระดับปานกลางมี 3 กิจกรรม เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการน้ำชลประทานของโครงการทั้ง 8 กิจกรรม อยู่ในระดับมาก จึงทำให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำชลประทาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พงศ์พันธุ์ เขียวหิรัญ (2533 : 66) และ เกษตรจักรรัตนศรี (2544 : 68) ที่พบว่า ผลประโยชน์ตอบแทนทางด้านเศรษฐกิจมีอิทธิพลในการผลักดันหรือยับยั้งให้บุคคลมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ และความคาดหวังในผลประโยชน์ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร และจากผลการวิจัยของ นพวรรณ เสวตานนท์ (2546 : 94) ที่พบว่า จำนวนประโยชน์ที่ได้รับจากทรัพยากรป่าไม้ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในทุกขั้นตอน

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

เนื่องจากผลจากการศึกษาในภาพรวมเกษตรกรได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำชลประทานในระดับปานกลาง เห็นสมควรส่งเสริมให้มีการเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทานให้มีศักยภาพสูงขึ้น โดยดำเนินการดังนี้

3.1.1 เจ้าหน้าที่ชลประทานควรจัดให้มีการประชุม สัมมนา แนะนำ ติดตาม และประชาสัมพันธ์เกษตรกรผู้ใช้น้ำเป็นประจำ เป็นการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และทักษะด้านการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมด้านการจัดการน้ำชลประทาน

3.1.2 เจ้าหน้าที่ชลประทานควรแจ้งข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการน้ำชลประทานตลอดเวลา ความถี่ในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ และความถี่ในการรับข่าวสารด้านการเกษตร และการดำรงชีพ ถ้าเกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารมากขึ้น จะทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในกิจกรรมด้านการจัดการน้ำชลประทาน ซึ่งจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมสูงขึ้นด้วย

3.1.3 เจ้าหน้าที่จะต้องมีการพัฒนาตนเองให้เกิดความรู้ความสามารถ ความเข้าใจในแนวคิด วิธีการ และทักษะใหม่ในการทำงานร่วมกับเกษตรกรอย่างมีระบบ การให้คำปรึกษาแนะนำ การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเอาใจใส่ มีความรับผิดชอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะในด้านการกระตุ้นและพัฒนาองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน พร้อมทั้งพัฒนาความรู้ทางด้านวิชาการควบคู่กันไป

3.1.4 คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานควรเข้าไปกระตุ้น ชี้แจง ควบคุม และติดตามประชาสัมพันธ์ด้านการปฏิบัติตามข้อตกลงการใช้น้ำชลประทานอย่างใกล้ชิด เพื่อให้เกษตรกรมีการรักษาระเบียบ กติกาของกลุ่มผู้ใช้น้ำที่วางไว้ เนื่องจากสมาชิกกลุ่มเกษตรกรช่วงต้นคลองและช่วงกลางคลองส่งน้ำมีปัญหาในเรื่องนี้ โดยทางชลประทานควรให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด และเปิดโอกาสให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และตัดสินใจในการจัดทำข้อตกลง / ระเบียบ / ข้อบังคับ กติกา หรือกฎเกณฑ์ด้านการใช้น้ำและบำรุงรักษาของกลุ่ม

3.1.5 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการใช้น้ำและการบำรุงรักษาระบบชลประทาน เจ้าหน้าที่ชลประทานควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับ สถานภาพภายในกลุ่มผู้ใช้น้ำ การเข้าร่วมประชุม ฝึกอบรม สัมมนาและดูงาน และประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการน้ำชลประทาน เพราะปัจจัยเหล่านี้จะมีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน

และควรเสริมสร้างความร่วมมือร่วมใจและความสามัคคีระหว่างตัวสมาชิกกับเจ้าหน้าที่ชลประทาน และองค์กรผู้ใช้น้ำ โดยร่วมกันวางแผนการพัฒนาอย่างเป็นระบบ การประสานงานกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง นับว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างการปฏิบัติการกิจการประสานงานด้านการจัดการน้ำชลประทาน และการกำหนดความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำด้วยกัน เพื่อเป็นการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย และทำให้งานพัฒนาและการบริหารการใช้น้ำเกิดประโยชน์สูงสุด

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน
ในเขตโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา หรือโครงการชลประทานต่าง ๆ ซึ่งผลการวิจัยจะอำนวยประโยชน์เป็นอย่างยิ่งสำหรับการดำเนินงานบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม

3.2.2 ควรวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับความพึงพอใจในการเข้ามามีส่วนร่วมจัดการน้ำชลประทานของเกษตรกร และการประเมินความเข้มแข็งองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน เพื่อที่จะนำผลการวิจัยไปปรับใช้ในการวางแผนในภาพรวมของโครงการชลประทานให้มีทิศทางในการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทานให้สัมฤทธิ์ผลและเกิดความยั่งยืนต่อไป

3.2.3 ควรศึกษาเปรียบเทียบการจัดทำแผนพัฒนาองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทานแต่ละพื้นที่ เพื่อเปรียบเทียบดูว่า ในแต่ละพื้นที่มีการจัดทำแผนพัฒนาแตกต่างกันอย่างไร และปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลทำให้การจัดทำแผนพัฒนาประสบผลสำเร็จ พร้อมทั้งศึกษาเปรียบเทียบการบริหารจัดการน้ำของโครงการชลประทานทั่วประเทศ เพื่อนำข้อดี – ข้อเสีย ของแต่ละพื้นที่มาปรับปรุงและพัฒนา ตลอดจนการหาแนวทางแก้ไขปัญหายุทธศาสตร์ด้านการส่งน้ำและบำรุงรักษาให้มีคุณภาพ เกิดคุณประโยชน์สูงสุดต่อเกษตรกรและประเทศชาติต่อไป